

MONIKULTTUURISUUSOSAAMINEN

Eurooppalaisten kontaktit muiden kulttuurien edustajiin ovat jatkuvasti lisääntyneet. Syinä tähän eivät ole pelkästään nykyaikaiset kommunikointitavat (sähköposti, Internet, sosiaalinen media) tai liikkumisen helppous vaan myös lisääntynyt maahanmuutto. Maahanmuuttaja työpaikalla tai luokkahuoneessa on arkipäivää useimmille meistä. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen ei tapahdu hetkessä. Maahanmuuttaja tulee uuteen kotimaahansa uskomuksineen, arvoineen ja kulttuurisidonnaisine tapoineen. Ne ovat sisäänrakennettuja ja määrittävät hänen tapansa suhtautua eri asioihin. Maahanmuuttaja tarvitsee meidän (opettajien, työkavereiden, naapureiden) tukeamme uuteen kulttuuriin sopeutumisessa.

Jokainen, joka on asunut ulkomailla, ymmärtää että uuteen kulttuuriin sopeutuminen koostuu pienistä ja isoista asioista. Mitä pitemmälle lähtee, sitä enemmän on totuteltavaa. Kuvittele muuttavasi maahan, jonka kulttuuri eroaa suuresti omastasi. Kuinka monta kulttuurimokkaa tekisit päivittäin? Mitä osaisit tehdä oikein? Kuinka kauan selviäisit ilman apua?

JÄÄVUORIMALLI

Kulttuuri on kuin jäävuori: Vain pieni osa on näkyvässä. Suurin ja merkittävin osa on näkymättömissä. Kulttuurin näkyviä elementtejä ovat pukeutuminen, musiikki, ruoka, eleet, tervehdykset ja arkkitehtuuri. Näkymättömiä elementtejä ovat mm. arvot ja uskomukset, maailmankatsomus, ihmissuhdesäännöt, suhtautuminen perheeseen ja sukuun, sukupuolierot ja sääntöjen noudattaminen.

Jäävuorimalli osoittaa sen, että kulttuurin näkyvät osat ovat vain näkymättömän osan ilmentymiä. Se viittaa myös siihen, että joskus on vaikeaa ymmärtää ihmisiä, joiden kulttuuritausta on erilainen kuin omamme. Huomaamme heidän "jäävuorensa" näkyvät osat, mutta emme pysty näkemään pinnan alla olevaa perustaa.

TIE MONIKULTTUURISEEN OSAAMISEEN

- Tunne oma kulttuurisi ja sen erityispiirteet
- Hyväksy, että muiden kulttuurien edustajat eivät tunne kulttuuriasi ja sen erityispiirteitä
- Ymmärrä, että kulttuurien välisiä törmäyksiä tapahtuu aina, kun kulttuurit kohtaavat
- Ole avoin uudelle
- Anna aikaa tottumiselle ja sopeutumiselle

Pysähdy hetkeksi miettimään itseäsi. Onko sinusta helppoa olla tekemisissä muista kulttuureista kotoisin olevien ihmisten kanssa vai olisiko sinulla kehitettävää kulttuurienvälisessä viestinnässä?

Pohdittavaa

- Miten ihmisten käyttäytymisessä näkyvät kulttuurista johtuvat erot tai yhtäläisyydet vaikuttavat asenteisiin, odotuksiin, viestintään tai työskentelytapoihin?
 - aikakäsitys
 - päätösten tekeminen
 - aseman ja roolien merkitys
 - suhtautuminen naisiin ja miehiin
 - viestintätyyli
 - tavat
 - tunteiden näyttäminen
 - hierarkia ja muodollisuus

Keskustele ryhmässäsi:

Harjoitus 1:

Maahanmuuttajataustainen työntekijä tulee myöhässä töihin. Sinä olet työnjohtaja. Miten reagoit, jos hän on myöhässä:

- a) kaksi minuuttia
- b) viisi minuuttia
- c) viisitoista minuuttia

d) tunnin

Mitä hän vastaa sinulle? Mitä luulet hänen kertovan myöhästymisen syyksi? Mitkä ovat hyväksyttäviä syitä?

Harjoitus 2:

Olet työnjohtaja. Miten reagoit tilanteessa, jossa maahanmuuttajataustainen työntekijä sanoo ymmärtäneensä ohjeesi, mutta hetken päästä huomaat, että hän tekeekin kaiken erilailla kuin oli neuvottu? Mistä hänen käytöksensä johtuu? Kuinka selvität ongelman?

Harjoitus 3:

Työskentelet maahanmuuttajataustaisen työntekijän kanssa samassa tiimissä, mutta et ole ystäväystynyt hänen kanssaan. Et kerro hänelle mitään yksityiselämästäsi, koska haluat pitää työn ja yksityiselämän erillään. Maahanmuuttajataustainen työkaverisi kysyy toistuvasti, mitä sinun vanhemmillesi tai lapsillesi kuuluu. Kiusaannut näistä kysymyksistä, koska sinulla on tapana puhua yksityiselämän asioista vain läheisten ystävien kanssa. Miten selviät näistä tilanteista loukkaamatta häntä? Miksi luulet hänen kysyvän näitä asioita?

Harjoitus 4:

Olet laitoshuoltaja ja työparinasi on maahanmuuttajataustainen henkilö. Olette juuri saaneet päivän työt päätökseen, kun työnjohtaja tulee paikalle. Työparisi alkaa siivota uudelleen jo siivottuja paikkoja. Miksi luulet hänen tekevän näin? Mitä sinun pitäisi tehdä tässä tilanteessa?

Harjoitus 5:

Olet opettaja ammatillisessa oppilaitoksessa. Tiedät, että ryhmässäsi on ollut yhteenotto maahanmuuttajataustaisen opiskelijan ja parin suomalaisen opiskelijan välillä. Maahanmuuttajaopiskelija on ollut usein poissa tämän yhteenoton jälkeen. Kun yrität selvittää asiaa, hän vain hymyilee ja sanoo kaiken olevan nyt kunnossa. Sinä et usko häntä. Mitä sinun pitäisi tehdä? Miksi maahanmuuttajaopiskelija käyttäytyy näin?

KUINKA ARVOT JA USKOMUKSET MUUTTUVAT VIERAAN KULTTUURIN VAIKUTUKSESTA

- jos kasvaa aikuiseksi maassa, joka ei ole vanhempien kotimaa
- jos on jo lapsena ystäväystynyt eri kulttuurista kotoisin olevan kanssa
- jos on töissä ulkomailla
- jos tekee töitä eri kulttuurista kotoisin olevien kanssa
- jos matkustaa ulkomailla

Keskustele ryhmässäsi:

Harjoitus 1:

Kuvittele, että olet muuttamassa naapurimaahan. Mihin asioihin sinun pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota siellä asuessasi ja työskennellessäsi? Mitkä mahtaisivat olla suurimmat erot maiden välillä? Mikä olisi sinulle vaikeinta siellä?

Harjoitus 2:

Olet opettaja ja sinulla on maahanmuuttajataustainen opiskelija ryhmässäsi. Opiskelijallasi ei ole kielellisiä vaikeuksia, mutta erilaisesta kulttuuritaustasta johtuvia ongelmia on silloin tällöin. Olet sitä mieltä, että ongelmat johtuvat opiskelijan vanhempien asenteista ja mielipiteistä. Millaisia ongelmia vanhempien erilainen kulttuuritausta saattaa aiheuttaa?

Harjoitus 3:

Työskentelet maahanmuuttajan kanssa. Mitä voit oppia häneltä?

KANSALLISET STEREOTYPIAT - HYÖTYÄ VAI HAITTAA??

- Tarvitsemmeko kansallisia stereotyyppioita?
- Millaisissa tilanteissa stereotyyppia saattaa aiheuttaa ongelmia tai väärinkäsityksiä?

Stereotyyppia on tiettyä ihmisryhmää tai toimintatapaa koskeva yleistys, joka ei välttämättä pohjautu faktoihin.

Keskustele ryhmässäsi:

Harjoitus 1:

Puhukaa stereotyyppioista. Miettikää eri kansoihin liitettyjä ominaisuuksia. Millaisia ovat

1. saksalaiset	7. venäläiset
2. ranskalaiset	8. irakilaiset
3. suomalaiset	9. kiinalaiset
4. ruotsalaiset	10. thaimaalaiset
5. kreikkalaiset	11. tuvalulaiset
6. englantilaiset	12. inuiitit

Mitä hyötyä tai haittaa stereotyyppioista on? Milloin stereotyyppioiden olemassaolo voi auttaa tilanteesta selviytymisessä? Milloin stereotyyppinen ajattelu voi aiheuttaa ongelmia ja väärinkäsityksiä?

Harjoitus 2:

Aloitat työt ulkomailla. Työkaverisi eivät ole koskaan tavanneet ketään suomalaista. Millaisen käsityksen luulet heillä olevan suomalaisista? Miten sinä poikkeat tästä käsityksestä? Mikä olisi ärsyttävvin ennakkokäsitys suomalaisista? Kuinka reagoisit, jos joutuisit toistuvasti kohtaamaan näitä ennakkokäsityksiä?

Harjoitus 3:

Katsokaa kuvaa ja miettikää vastauksia seuraaviin kysymyksiin

- Mistä maasta hän on kotoisin?
- Missä hän asuu?
- Kuinka vanha hän on?
- Mikä on hänen ammattinsa?
- Onko hän naimisissa?
- Onko hänellä lapsia?
- Mikä on hänen uskontonsa?
- Mistä hän on kiinnostunut?

Oliko ryhmäsi jäsenillä samanlaisia vai erilaisia vastauksia? Mihin kysymykseen oli vaikeinta vastata? Mistä olitte samaa mieltä? Mitä vastauksenne kertovat ennakkokäsityksistä ja stereotyyppioista?

VUOROVAIKUTUS

- kielenkäyttö
- puhenopeus
- murteen tai slangin käyttäminen
- kehonkieli
- eleet ja ilmeet
- äänensävy
- intonaatio
- tauot
- kosketus ja välimatka

Keskustele ryhmässäsi:

Harjoitus 1:

Kuvaile omaa viestintätyyliäsi. Vertaa sitä ryhmän muiden jäsenten viestintätyyliin. Keskustelkaa asioista, jotka koette vuorovaikutuksessa häiritseviksi.

Harjoitus2:

Sinulla on maahanmuuttaja työkaverina. Tulet hyvin toimeen hänen kanssaan ja työnteko yhdessä sujuu hyvin. Aika ajoin sinua kuitenkin vaivaa se, että hän tulee liian lähelle sinua ja keskeyttää sinut vähän väliä. Olet maininnut asiasta hänelle pari kertaa, mutta hän ei ole luopunut "huonoista tavoistaan". Mitä sinun pitäisi tehdä? Mistä syystä hän käyttäytyy näin?

Harjoitus 3:

Olet työnjohtaja. Yksi alaisistasi tulee luoksesi ja kertoo, että hänellä on kommunikointiongelmia maahanmuuttajataustaisen työkaverinsa kanssa. Sinulla ei ole

mitään ongelmia hänen kanssaan, vaan viestintä sujuu mutkattomasti. Miten voit neuvoa alaiatasi? Mikä auttaisi tilanteessa?

KOHTELIAISUUS

- tervehtimisen säännöt
- nimen käyttäminen keskustelun aikana
- kiitos ja ole hyvä
- eleet

Harjoitus 1:

Olet työnjohtaja. Maahanmuuttaja, joka on alaisesi, valittaa että muut työntekijät ovat epäkohteliaita hänelle. Mielestäsi he kohtelevat häntä samoin kuin kaikkia muitakin työntekijöitä. Miten selvität tilanteen?

Harjoitus 2:

Olet opettaja. Ryhmässäsi on kaksi maahanmuuttajaopiskelijaa, joilla on keskenään sama kulttuuritausta. He käyttävät usein eleitä, joita sinä et ymmärrä. Olet huomannut, että niiden käyttö häiritsee myös ryhmän muita opiskelijoita. Mitä teet?

Harjoitus 3:

Tee lista asioista, joita pidetään törkeinä kulttuurissasi. Mainitse vähintään viisi asiaa. Vertailekaa vastauksia ryhmässä.

Harjoitus 4:

Oletko ollut tilanteessa, jossa joku on mielestäsi ylikohtelias? Millainen tilanne oli? Mikä siinä oli hämmentävää?

SELKOKIELI

Milloin tarvitaan selkokieltä?

- Selkokieltä tarvitaan vuorovaikutustilanteissa, joissa toisen osapuolen (maahanmuuttajan) kielellisen kommunikoinnin kyky on oleellisesti heikompi kuin toisen.
- Selkokielen käyttäminen antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden osallistua täysipainoisesti keskusteluun ja edistää hänen pääsemistään yhteisön tasavertaiseksi jäseneksi.

Selkokieli on...

- helppoa ymmärtää
- selkeää ja helpotettua puhuttua tai kirjoitettua kieltä
- rakenteellisesti mutkatonta
- vastaanottajan tasolle sopeutettua
- helpompaa kuin yleiskieli
- yksimerkityksistä

NÄIN KIRJOITAT SELKOKIELISEN TEKSTIN

- käytä tuttuja ja yleisiä sanoja ja sanontoja
- vältä slangia, murrettä, työslangia, symbolisia ja abstrakteja ilmaisuja
- selitä vaikeat sanat
- käytä lyhyitä lauseita
- vältä vaikeita rakenteita
- vältä kielikuvia
- etene loogisesti
- vältä muutoksia ajassa ja paikassa

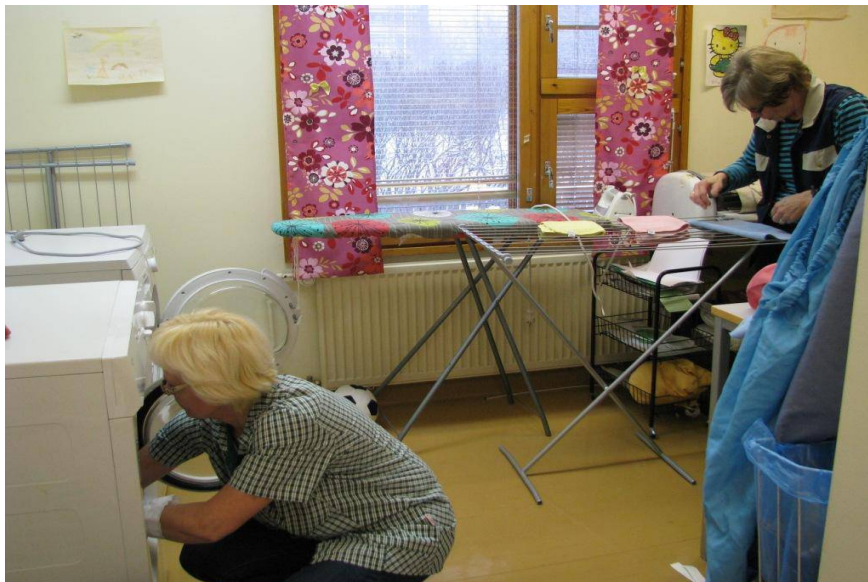
NÄIN PUHUT SELKOKIELTÄ

- puhu yhdestä asiasta kerrallaan
- puhu mahdollisimman lyhyesti ja systemaattisesti
- ota huomioon keskustelukumppanisi kielitaidontaso
- älä puhu kuin lapselle, jos puhut aikuiselle
- älä käytä slangia tai murretta
- varmista, että tulet ymmärretyksi, kun puhut ajasta ja paikasta tai syystä ja seurauksesta
- tee tarkistuskysymyksiä
- käytä tavallisia sanoja
- jos sinun on pakko käyttää vaikeita tai abstrakteja sanoja, sanontoja tai vertauskuvia, selitä ne
- selitä lyhenteet

- painota ydinsanoja
- käytä korrekkeja teknisiä termejä
- pidä tauko ennen kuin aloitat uuden asian
- puhu hitaasti mutta luonnollisesti ja liioittelematta
- anna aikaa kuuntelemiseen, ymmärtämiseen ja kysymiseen
- käytä ilmeitä, eleitä, sopivaa aksenttia ja äänensävyä, mutta älä liioittele
- piirrä tai näytä kuvia ja osoita esineitä, jos mahdollista
- älä hermostu, jos sinua ei ymmärretä heti, vaan anna keskustelukumppanillesi aikaa tottua puheeseesi
- osoita, että todellakin haluat ymmärtää ja että sinulle on myös tärkeää tulla ymmärretyksi
- älä epäröi katsoa vaikeita sanoja sanakirjasta

ESIMERKKEJÄ

Dialogi leivontaluokassa:

Opettaja: Sinun pitää lisätä vielä sokeria.

Opiskelija: Anteeksi?

Opettaja: Pitää lisätä vielä sokeria.

Opiskelija: Lisätä?

Opettaja: Joo, lisätä - pane lisää sokeria.

Opiskelija: Enemmän sokeria?

Opettaja: Joo, juuri niin.

Esimerkki idiomien selittämisestä:

Ruoho on vihreämpää aidan tuolla puolen.

Opiskelija: Haluaisin asua Helsingissä, koska siellä on kaikkea ja siellä on niin paljon mukavampi asua.

Opettaja: No, ruoho on aina vihreämpää aidan toisella puolen.

Opiskelija: Mikä ruoho? Missä?

Opettaja: No, se on sellainen sanonta. Se tarkoittaa, että ihmiset luulevat, että asiat ovat paremmin jossain toisessa paikassa kuin siellä, missä he nyt ovat.

Ajan ilmoittaminen

Opettaja: Okei, huomenna teillä on lyhyempi päivä, koska eilen olimme täällä neljään asti. Ja muistakaa tehdä tämä tehtävä ylihuomiseksi, koska käymme sen läpi sitten. Onko kaikki selvää?

Opiskelijat: Joo... Saako lähteä nyt?

Opettaja: Ei tietenkään. Tänään lopetetaan neljältä.

Opiskelija: Ei kahdelta?

Opettaja: Tänään lopetetaan neljältä. Tänään on siis normaali päivä. Huomenna lopetetaan kahdelta, koska meillä oli pitempi päivä eilen. Ymmärsittekö?

Opiskelijat: Ja se tehtävä?

Opettaja: Tehtävän pitää olla valmis ylihuomenna eli torstaina.

Sano se eri tavalla

”Mikäli sattuisitte näkemään johonkin jättämäni sinikantisen ja ah niin kulahtanee kirjani, olisin enemmän kuin kiitollinen, jos saattaisitte sen takaisin omistukseeni”

➔ ”Olen kadottanut kirjani. Se on vanha ja sininen. Voitko tuoda sen minulle, jos näet sen.”

YLEISKIELI:

Suklaamurukeksit: Esilämmitä uuni 190 asteeseen ja aseta ritilä uunin keskiosaan. Levitä leivinpaperi kahdelle uunipellille.

Vatkaa voi kuohkeaksi ja kermaiseksi yleiskoneen kulhossa tai sähkövatkaimella. Lisää taloussokeri, vanilliinisokeri ja ruskea sokeri ja vatkaa kunnes seos on kuohkeaa (noin 2 min). Vatkaa sekaan kananmunat, yksi kerrallaan. Vatkaa hyvin molempien lisäysten jälkeen. Kaavi kulhon reunat tarvittaessa.

Sekoita keskenään jauhot, leivinjauhe ja suola erillisessä kulhossa. Lisää kuivat aineet munaseokseen ja vatkaa, kunnes ne ovat sekoittuneet lisäten puolessa välissä suklaamurut ja pähkinät (jos käytät niitä). Jos taikina vaikuttaa löysältä, peitä se ja pidä sitä jääkaapissa, kunnes se kiinteytyy (30 minuutista kahteen tuntiin).

Tehdäksesi isoja keksejä käytä kahta ruokalusikkaa tai jäätelökauhaa ja nostele noin kaksi ruokalusikallista (35 g) leivinpaperilla vuoratulle pellille. Paista keksejä noin 10 - 14 minuuttia tai kunnes ne ovat reunoilta kullanruskeita. Jäähdytä hyvin ritilän päällä.

Taikinasta tulee viitisenkymmentä kahdeksansenttistä pyöreää keksiä.

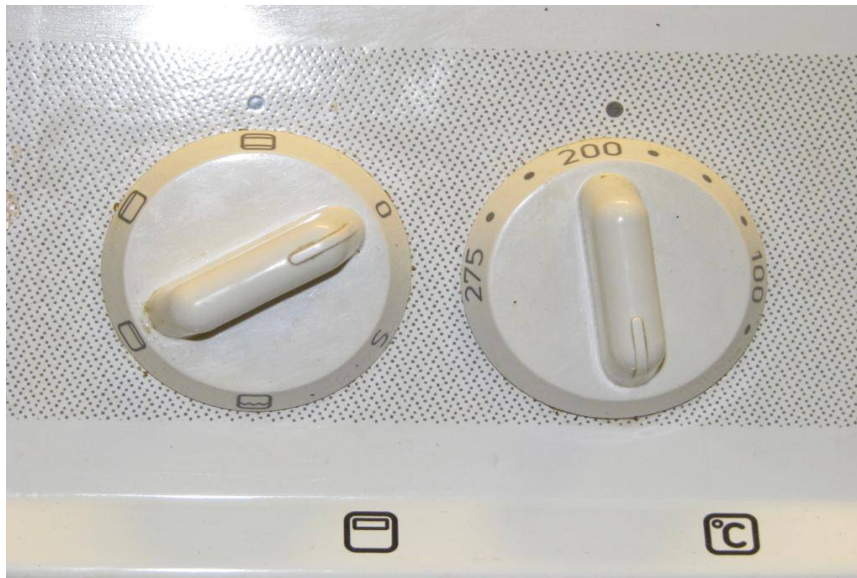

SELKOKIELELLÄ:

Suklaamurukeksit (noin 50 keksiä)

1. Lämmitä uuni 190 asteeseen.

2. Ota kaksi uunipeltiä ja laita leivinpaperi päälle.

3. Vatkaa voita kulhossa niin kauan, että se on pehmeää ja kermaista.

4. Lisää sokeri, vanilliinisokeri ja ruskea sokeri. Vatkaa niin kauan, että seos on kuohkeaa (2 min).

5. Lisää kananmunat yksi kerrallaan. Vatkaa hyvin.

6. Sekoita jauhot, leivinjauhe ja suola erillisessä kulhossa.

7. Lisää kuivat aineet taikinaan. Sekoita hyvin.

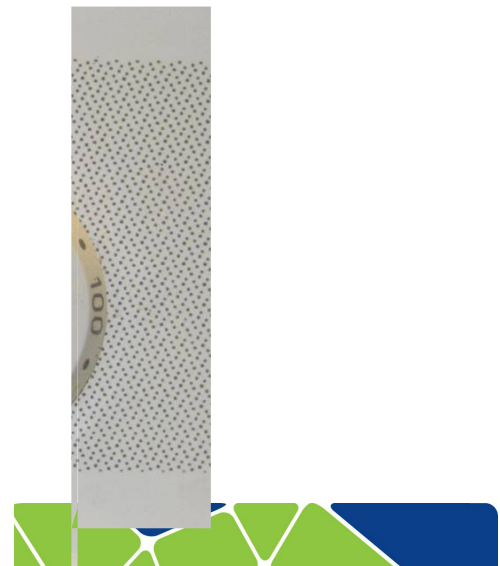
8. Lisää suklaamurut (ja pähkinät). Jos taikina on löysää, pane se jääkaappiin (30 min - 2 tuntia).

9. Nosta taikinaan uunipelille. Yhteen keksiin tarvitset kaksi ruokalusikallista.

10. Paista 10 - 14 minuuttia.

11. Keksit ovat kullanuskeita, kun ne ovat valmiita.

12. Jäähdytä keksit ennen syömistä.

MONIKULTTUURINEN OHJAUS TYÖSSÄOPPIMISTILANTEISSA

Ohjaajalla ja ohjattavalla

- on erilainen kulttuuritausta
- on eri äidinkieli eli toinen heistä kommunikoi vieraalla kielellä
- saattaa olla erilaiset kulttuuriset arvot, uskomukset ja ajatusrakennelmat

Ohjaajan tulisi

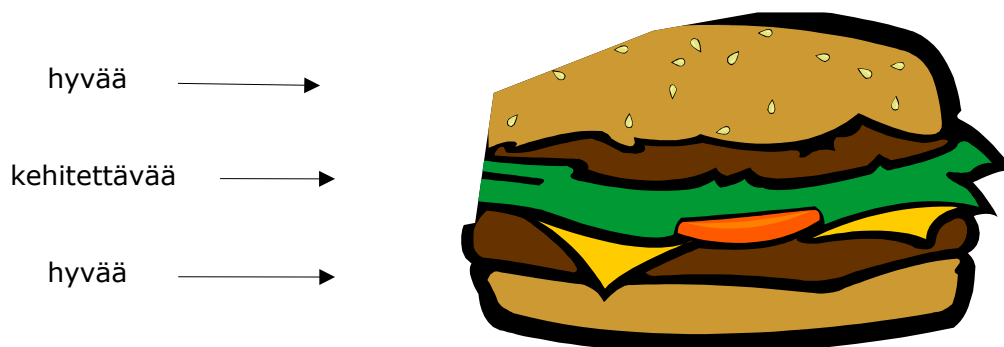
- kunnioittaa ohjattavan kotimaassa hankittua kokemusta ja taitoja
- keskustella kulttuurieroista osana ohjausprosessia
- ottaa huomioon, että ohjaajan ja ohjattavan erilainen suhtautuminen rooleihin miehenä tai naisena, opettajana tai opiskelijana sekä työnantajana tai työntekijänä voi vaikuttaa ohjausprosessiin
- ymmärtää, että ohjattavan kotoutumisvaihe vaikuttaa hänen omaksumiskykyynsä
- käyttää selkokieltä paremman yhteisymmärryksen saavuttamiseksi
- löytää tarpeeksi aikaa ohjausprosessiin

Monikulttuurisessa ohjauksessa arvioinnin tulisi olla

- rohkaisevaa ja opastavaa
- selkeää ja tarkkaa
- reilua ja henkilökohtaista
- hampurilaismallin mukaista (hyvää - kehitettävää - hyvää)
- tavoitteisiin kohdistuvaa ja tietoa antavaa
- usein toistuvaa ja itsearviointiosuuden sisältävää

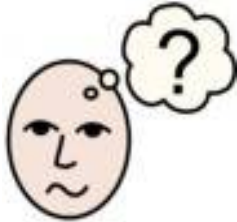
Hampurilaismalli:

Ohjaaja aloittaa hampurilaisen rakentamisen pohjaleivällä eli myönteisellä palautteella. Sen jälkeen tulee pihvi eli kielteinen palaute. Lopuksi lisätään päällisleipä eli palautteen antaminen lopetetaan kertomalla jotain myönteistä ja kannustavaa. Tämän mallin avulla ohjattavan on helpompaa ottaa vastaan rakentavaa kritiikkiä joutumatta puolustuskannalle.

VIISIVAIHEINEN OHJAUSMALLI TYÖSSÄOPPIMISTILANTEISIIN

1. VALMISTAUTUMINEN

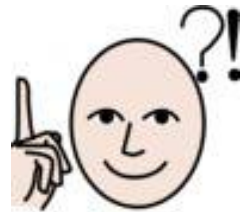

- Miksi tätä työtä tehdään

2. OPASTUS

- Ohjaaja näyttää ja selostaa
- Edetään vaihe kerrallaan

3. MIELIKUVAHARJOITTELU

- Ohjattava luo mielessään vaiheittain etenevän kuvan siitä, miten työ tehdään

4. KOKEILU

- Ohjattava kertoo omin sanoin työn etenemisen vaiheet
- Ohjaaja korjaa tarvittaessa

5. ITSENÄINEN HARJOITTELU

